

УДК – 377:159.922.8

Сабол Діана Михайлівна, кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри методики та психології дошкільної і
початкової освіти Інституту післядипломної педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка,
ел. адреса: d.sabol@kubg.edu.ua

РЕЗУЛЬТАТИ СПРИЙМАННЯ УЧНЯМИ ПТНЗ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРОГРАМИ ФОРМУВАННЯ ЕТНІЧНОЇ СВІДОМОСТІ

Анотація. У представленій статті розглядається вплив психологічної програми формування етнічної свідомості (ППФЕС) очима етнофорів – учнів професійно-технічних навчальних закладів, які були задіяні у формувальному експерименті з наукового дослідження «Психологічні особливості формування етнічної свідомості в юнацькому віці засобами української народної вишивки». Наводяться відгуки учасників експерименту, як зворотній зв'язок на впровадження запропонованих методів, що входять до ППФЕС.

Ключові слова: етнічна свідомість, юнацтво, програма, формування, вишивка, народна культура, етнофор, рід, традиція.

У контексті світових глобалізаційних процесів розвиток етнічної свідомості молоді є актуальним як запорука формування у неї здатності до прийняття культурних надбань не лише свого етносу, але й загальнонаціональних та вселюдських цінностей.

Постановка проблеми. Формування громадянина-патріота з розвиненою етнічною свідомістю можливе не лише на основі створення необхідних зовнішніх, об'єктивних (дидактичних і виховних) умов, але й з урахуванням індивідуальних, вікових психологічних особливостей індивіда, що актуалізує вирішення дослідження етнічної свідомості в науковій площині вікової та педагогічної психології.

Актуальність дослідження «Психологічні особливості формування етнічної свідомості в юнацькому віці засобами української народної вишивки» визначається збільшенням суспільного і наукового інтересу до феномену етнічної свідомості та проблематики її формування.

Мета статті. Метою нашої статті є висвітлення результатів впливу психологічної програми формування етнічної свідомості з точки зору юнаків та юнок професійно-технічних навчальних закладів, які брали участь у формувальному експерименті.

У нашому науковому дослідженні ми поєднали педагогічні прийоми, тренінг як практичний спосіб формування етносвідомості та творчу практичну роботу над вишиванням картин на теми українських народних пісень із застосуванням психологічних підходів (обов'язковий зворотній зв'язок на всіх етапах нашої сумісної роботи, акцент на почуттях, емоційне відреагування, посилення впливу через аудіальне сприйняття, акцент на позитивних переживаннях тощо). На наш погляд, послідовність всіх заходів, провідним стержнем яких була українська народна вишивка, сприяла вихованню позитивного ставлення до своєї етнокультури і загалом до свого етносу, що є одним із етапів у формуванні етнічної свідомості молоді. Запропонована та апробована нами ППФЕС спрямована на самоусвідомлення особистості, слугує етнічній самоідентифікації, допомагає в усвідомленні свого народного коріння, близького етнічного оточення, сприяє осмисленню учнями сутності традицій рідного етносу, слугує пізнанню свого етнічного «Я», допомагає гармонізації особистості, через новий погляд на стосунки в сім'ї між дитиною та батьками і близькими родичами надає змогу зрозуміти свою належність до свого етносу.

Результати дослідження. Про дієвість та користь формувального впливу свідчать відгуки учасників експериментальної групи.

Тематично організовані відгуки учасників ППФЕС.

З'явився пізнавальний інтерес до вишивання:

Учениця А. «Мені дуже сподобалась ця зустріч. Я для себе дізналася багато цікавого і зрозуміла, як створити рушник. Я створила свій родинний

рушник, а потім ми групою створили рушник України. Це дуже цікаво і різноманітно. Я дуже хочу, щоб восени ця лекція повторилась».

Учениця Б. «Від нашої зустрічі я дізналася багато що про рушники і багато цікавого. Традиції я дізналася нові. Мені цікаво було створювати власний рушник, рушник своєї сім'ї. Це було цікаво. Також мені дуже сподобалось створювати колективний рушник. Я вдячна, що ви розповідали нам багато що цікавого, особливо для мене».

Посилився емоційний вплив на юних етнофорів.

Учениця В. «На мою думку, я дізналася багато нового про вишивку. Про знаки, про рушник. Мені дуже сподобалося. Було дуже весело, цікаво. Я збагатилась знаннями. Це дуже важливо для нашої самобутності знати, такі речі. Було дуже весело створювати рушники. Я відкрила на деякий час свою душу. Показала, що моя сім'я дуже дружна і весела. Була дуже рада простому спілкуванню з Вами. Ви дуже життєрадісна та життєлюбива людина. Бажаю Вам удачі у розвитку Вас у вишивці».

Покращилося розуміння семантичного змісту української вишивки.

Учень Г. «Наша зустріч мені дуже сподобалася. Я дізнався більше про знаки вишивки, рушники і що означають весільні рушники, як їх потрібно вишивати, складати орнамент і з якими думками потрібно це робити. Про те, що я дізнався, важко написати, воно, навіть, на 10 листів не влізе, тому, просто напишу, що це дуже важливе для мене».

Учениця Д. «Сьогодні мені було цікаво. Я дізналася, що означають ті чи інші знаки у вишивці, а також як створювати рушники. Це була важлива для мене інформація і потрібна в майбутньому».

По-новому розкрилося бачення народної культури.

Учениця Е. «Із зустрічі я дізналася про українську вишивку дещо нове. Мене вразило те, що вона має, крім оберегових якостей, ще й розвиваючу, терапевтичну дію, що дуже корисно привчати до вишивання дітей, це розвине в них пам'ять, увагу, витримку та багато інших якостей».

Учениця Є. «Мені дуже сподобалося. Я дізналася багато нового і цікавого про рушники. Дізналася про традиції свого народу. Ця зустріч дала багато нового і цікавого. Мені дуже сподобалося робити колективний рушник. Я вдячна за цю зустріч».

Відбулося формування позитивного ставлення до себе і своєї родини

Учениця Ж. «Дізналась багато цікавого від цієї зустрічі. Я зрозуміла як створювалися рушники. На рушникові відображалась моя сім'я, мій рід. Робили рушник України».

Учениця З. «Наша зустріч допомогла мені багато чого дізнатись нового про символи і силу вишитого рушника. Сьогодні під час створення рушника в відчувала, що мені не вистачає своєї сім'ї, але, коли рушник був готовий, я почала відчувати силу і присутність свого роду поряд, який оберігає усіх нас від усього поганого, що прагне знищити мій рід. Цього ніколи не буде, бо я не дозволю нікому цього. Бо мій родовід захищає мене і всіх моїх родичів і дає нечувану силу і захист».

Учениця К. «Ми дуже дякуємо за приїзд Д. М.! Адже дуже чого цікавого та пізнавального я дізналася особисто для себе. Я дізналася, що вишивка – це дуже важлива праця! У різних сферах нашого життя вона має своє значення. Я почала цінувати вишивку ще більше! Це не тільки дань традиції! Це набагато більше (якщо поглиблено розглянути це питання). З психологічної точки зору. Вишивка – це унікальна річ! Вона розвиває обидві півкулі мозку і це неймовірно. Також позитивно впливає на розвиток дітей! Я хочу, щоб кожен українець поважав це, тому що це наша цінність, скарб, який ми повинні берегти».

Зросла повага до свого народу.

Учениця Л. «Я дуже багато нового пізнала для себе. Дуже дякую за тих людей, які хочуть зберегти українські звичаї! Я відчула як багато значить українська вишивка для українського народу! Різні символи побачила... Мене це дуже вразило!»!

Учениця М. «Тема сьогоднішньої зустрічі доволі цікава. Мене, як вишивальницю, дуже цікавлять правила вишивки, її витoki, композиція. Не можу сказати, що це не торкається моєї душі. Але я не люблю працювати з людьми і тому мені було складно. Це цікава робота, але я б отримала більше задоволення працюючи наодинці. Але я дуже вдячна за можливість дізнаватися щось нове і корисне. Я сподіваюся на те, що з часом українські традиції будуть більш поширені, ніж зараз. Але для цього багатьом потрібно змінити своє ставлення до культури і мистецтва».

Ці відгуки тематично стосуються різних ефектів ППФЕС, зокрема, свідчать про те, що в учнів: з'явився пізнавальний інтерес до вишивання; посилюється емоційно позитивне ставлення до світу; покращилося розуміння семантичного змісту української вишивки; по-новому розкрилося бачення народної культури; відбулося формування позитивного ставлення до себе і своєї родини; зросла повага до свого народу.

Ю.О. Михальчук стверджує, що «через прагнення до позитивної етноідентичності особистість підвищує власну самооцінку, прагне підвищити престиж своєї етної групи. Така активність особистості, що виступає внутрішнім регулятором її поведінки, є важливою психологічною умовою становлення та розвитку її етнічної самосвідомості [116, с. 156]. Подібну думку висловлює також і А.М. Березін: «Самосвідомість індивіда сама є продуктом даної культури й одночасно носієм її. Вона допомагає продовжувати її і передавати з покоління в покоління в незміненому або малозміненому вигляді» [11, с. 46].

Висновки та перспективи подальшого дослідження.

Отже, програма ППФЕС допомагає учням у новому погляді на себе, на свою сім'ю, родину, рід і Україну в цілому. Це сприяло формуванню етнічної свідомості юнаків та юнок. Даний підхід у поєднанні з рефлексивним зворотнім зв'язком щодо пройденого матеріалу, щодо виготовленої, вишитої поробки чи виробу, результатів пройденого тренінгу, сприяє продуктивному перебігу процесів ідентифікації та самоідентифікації як психологічних механізмів

формування етнічної свідомості у юнаків та юнок.

Список літератури:

1. Березін А. М. Психологічні чинники генезису національної самосвідомості особистості : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 19.00.01 / А. М. Березін ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2002. – 208 арк.
2. Буряк В. Д. Поетика інформаційно-художньої свідомості. Еволюція форм і методів вираження інформації в контексті інтелектуалізації творчої свідомості / В. Д. Буряк. – Дніпропетровськ : Вид-во Дніпропетр. ун-ту, 2001. – 340 с.
3. Лозова О. М. Психосемантична структура етнічної свідомості : дис. д-ра психол. наук : 19.00.01 – загальна психологія, історія психології / О. М. Лозова ; Київський нац. лінгвіст. ун-т. – К., 2008. – 479 арк.
4. Михальчук Ю. О. Психолого-педагогічні умови гармонізації етнічної самосвідомості старшокласників : дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.07 / Ю. О. Михальчук ; Ін-т психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2005. – 278 арк.
5. Сабол Д. М. Психологічні особливості формування етнічної свідомості в юнацькому віці засобами української народної вишивки : дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.07 / Д. М. Сабол ; Київський університет імені Бориса Грінченка – К., 2015. – 201 арк.
6. Хабермас Ю. В поисках национальной идентичности : филос. и полит. ст. / Ю. Хабермас. – Донецк : Донбасс, 1999. – 198 с.
7. Яблонська Т.М. Етнопсихологічний вимір України: семіозис, міфотворчість, ідентичність: монографія / Т.М. Яблонська, О.М. Лозова, О.В. Яремчук, О.В. Духніч. – К.: Інтерсервіс, 2014 – 193 с.

Sabol Diana M., candidate of psychological sciences, senior lecturer in psychology and methodology of preschool and primary education in Institute of

postgraduate education Borys Grinchenko Kyiv University, e-mail:
d.sabol@kubg.edu.ua

THE RESULTS OF THE PSYCHOLOGICAL PERCEPTION OF STUDENTS IN VOCATIONAL SCHOOLS OF PROGRAM OF THE ETHNIC CONSCIOUSNESS FORMATION

Annotation. Present article discovers the psychological impact of the program of ethnic consciousness formation (PECF) from etnofor's view - students of vocational schools who were involved in experimental research "Psychological features of ethnic consciousness formation in adolescence by means of Ukrainian folk embroidery." References from participants are provided, as feedback as for the implementation of the proposed methods included to PECF.

Keywords: ethnic consciousness, youth, formation program, embroidery, folk culture, etnofor, family, tradition.